

Akmenu karalius

„Gimiau pačiu laiku. Jei būčiau gimęs anksčiau, kaip tuos akmenis būčiau čia atgabenęs? Jei vėliau – melioracija visus jau būtų sunaikinusi!“ – pirmojo ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje akmenų muziejaus įkūrėjo, gydytojo **Vaclovo INTO** (1925–2007) žodžius prisimena kartu su juo penkiolika metų Mosėdyje dirbusi buhalterė Stanislava Kačinskienė.

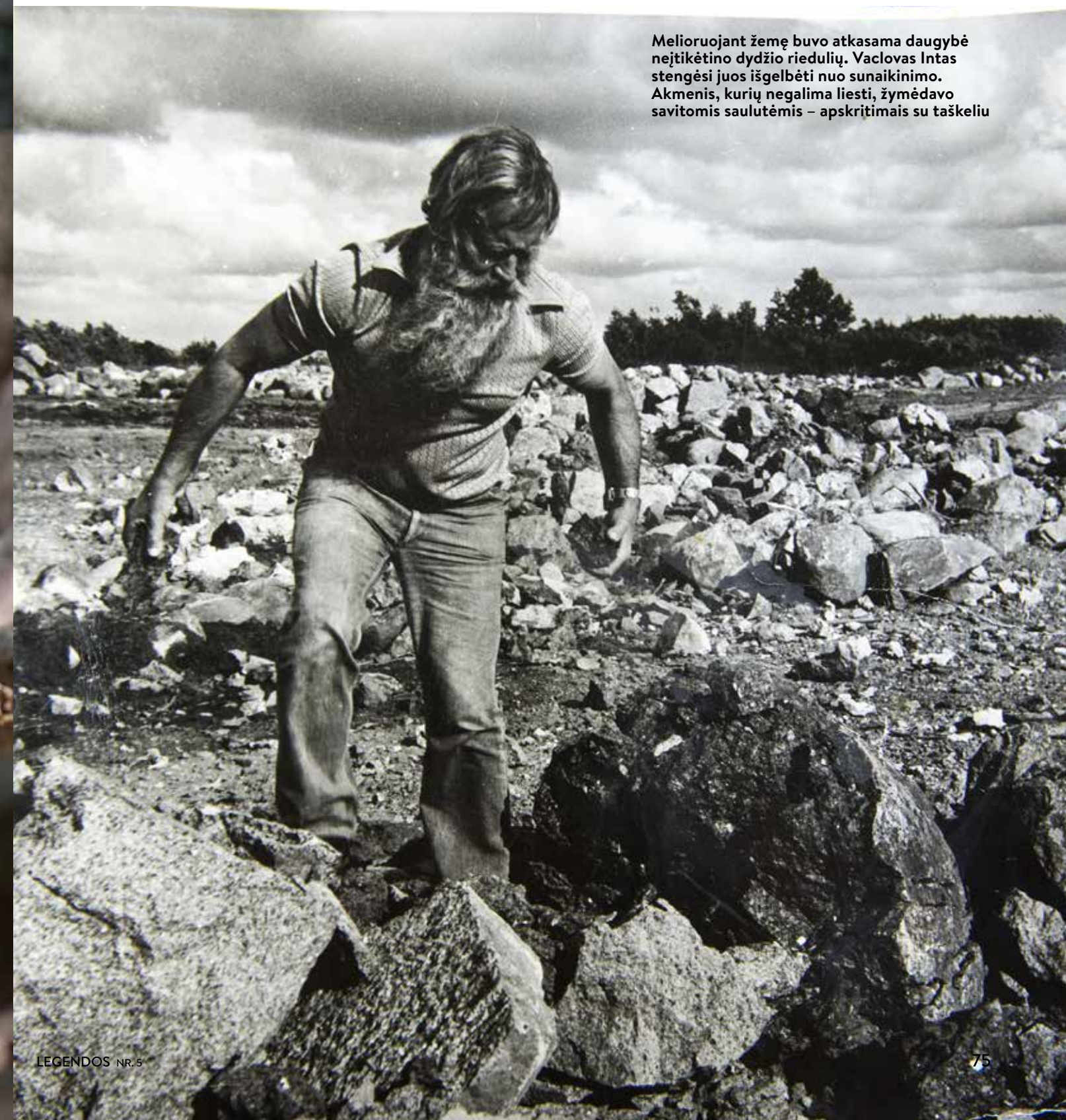
Remigija PAULIKAITĖ

Skuodo rajone esantį Mosėdį šiandien visi žino kaip išpuoselėtą miestelį, garsėjantį respublikiniu akmenų muziejumi. Ne tokį jį išvydo to paties rajono Kivylių kaime gimęs Vaclovas Intas, baigęs Medicinos institutą ir netrukus, 1957-aisiais, gavęs paskyrimą čia dirbti ligoninės vyriausiuoju gydytoju. Ligoninę panaikinus, tapo vyriausiuoju ambulatorijos gydytoju. „Atvykęs radau Mosėdį iš gryno medžio, pilką, apšepusį, tankiai susigrūdusį keliose gatvelėse. Rudenį – begalės purvo, o žiemą – sniego“, – yra dalijęsis prisiminimais. ▶

Respublikinio Vaclovo Into akmenų muziejaus ir Butauto Barausko nuotraukos

Melioruojant žemę buvo atkasama daugybė neįtikėtino dydžio riedulių. Vaclovas Intas stengėsi juos išgelbėti nuo sunaikinimo. Akmenis, kurių negalima liesti, žymėdavo savitomis saulutėmis – apskritimais su taškeliu

INTO SAULUTĖS

„Kai jis atvažiavo čia dirbti, žmonės ne gėles, o bulves po langais augino, – prisimena ir mosėdiškė Stanislava Kačinskienė. – Tačiau daktaras sugalvojo rengti šventes, per kurias išpuošta karieta miestelio gatvėmis važiuodavo Tvardaraitis ir dalydavo prizus tvarkingiausių sodybų šeiminkams. Kitame paprastame vežime dardėdavo velniukai ir, pamatę netvarkingą kiemą, šokdavo jo šluoti. Taip daktaras įpratino žmones savo aplinką puošti gėlėmis, akmenimis.“

Visą gyvenimą trauką gamtai jautusį Vaclovą Intą akmenys sužavėjo atsiktinai. Kartą Mosėdyje dviračiu važiuodamas pas ligonį atkreipė dėmesį į pakelėje gulintį kokių penkiasdešimties kilogramų akmenį. Užsikėlė jį ant sportinio dviračio ir parsivežė į ligoninės kiemą. Kitą rytą gydytojas jau specialiai važiavo į laukus ieškoti akmenų.

Galvojau, niekas ten neužsibūna, nes, matyt, labai sunkus darbas arba nesukalbamas tas daktaras – Mosėdyje jį visi vadino keistuoliu.

Tuo metu aplink Mosėdį sparčiai vyko melioracija, kasdien technika iš po žemės iškasdavo daugybę didžiulių riedulių, jie trukdė darbams, todėl buvo sprogdinami. Intas skubėjo jų gelbėti: pasikinkęs arklį bandė vežti pats, paskui prašė miestelio gyventojų, kad padėtų su mašinomis, traktoriais. „Iš pradžių į jo užsidegimą žmonės žiūrėjo keistai: juk visi akmenis iš savo kiemo, dirbamų laukų renka ir meta lauk, o jis tempė į ligoninės kiemą... Kadangi buvo daktaras, visiems reikalingas žmogus, niekas nedrįso ką nors jam sakyti garsiai“, – prisimindama šypsosi Stanislava.

Greitai Intas pamatė, kad nei su arkliais, nei su kaimynų mašinomis nespės išvežti visų įspūdingiausių riedulių. Tada pradėjo juos žymėti: piešti apskritimą, o jo viduryje – taškelį. Melioratoriai buvo įspėti, kad taip pažymėto akmens liesti negalima. Iki šiol tie apskritimai su taškeliu vadinami Into saulutėmis.

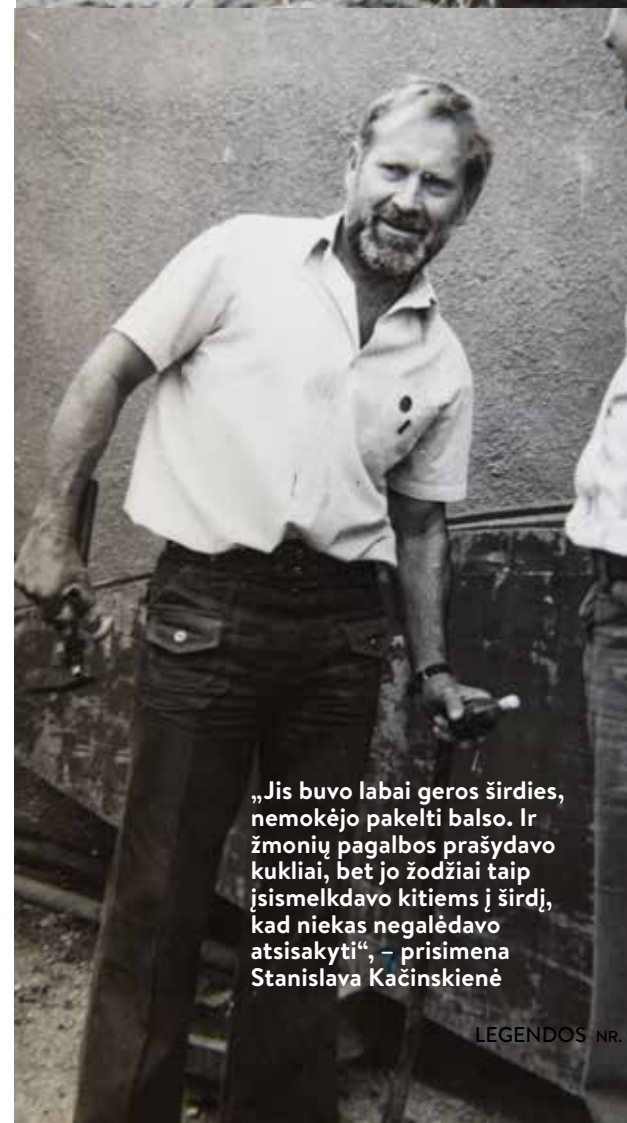
Netrukus pasklido žinia apie keistuolį, kuris bando gelbėti akmenis. Melioratoriai patys jam pranešdavo, kai rasdavo ką nors ypatingo, radinių Intui siūlydavo žmonės. Tuomet už juos niekas pinigų neprašė, bet jis skolingas nelikdavo. Organizudavo mosėdiškių talkas, o paskui rengdavo vaišes – vadinamuosius patalkius: padirbėję visi pabendraudavo, gerai pasivaišindavo ir susitardavo, kad susirinks padirbėti kitąsyk.

Nuo sunaikinimo išgelbėti galingi akmenys iš pradžių buvo kraunami ligoninės kieme. Kai ten nebetilpo, juos pradėta rikiuoti pakelėse. Kai ir ten nebeliko vietos, dak-

„Jis buvo labai geros širdies, nemokėjo pakelti balso. Ir žmonių pagalbos prašydavo kukliai, bet jo žodžiai taip įsismelkdavo kitiems į širdį, kad niekas negalėdavo atsisakyti“, – prisimena Stanislava Kačinskienė

Nusimetęs mediko chalata, jis su mosėdiškiais eidavo dirbti prie akmenų

Pirmiausia Intas buvo vidaus ligų ir vaikų gydytojas

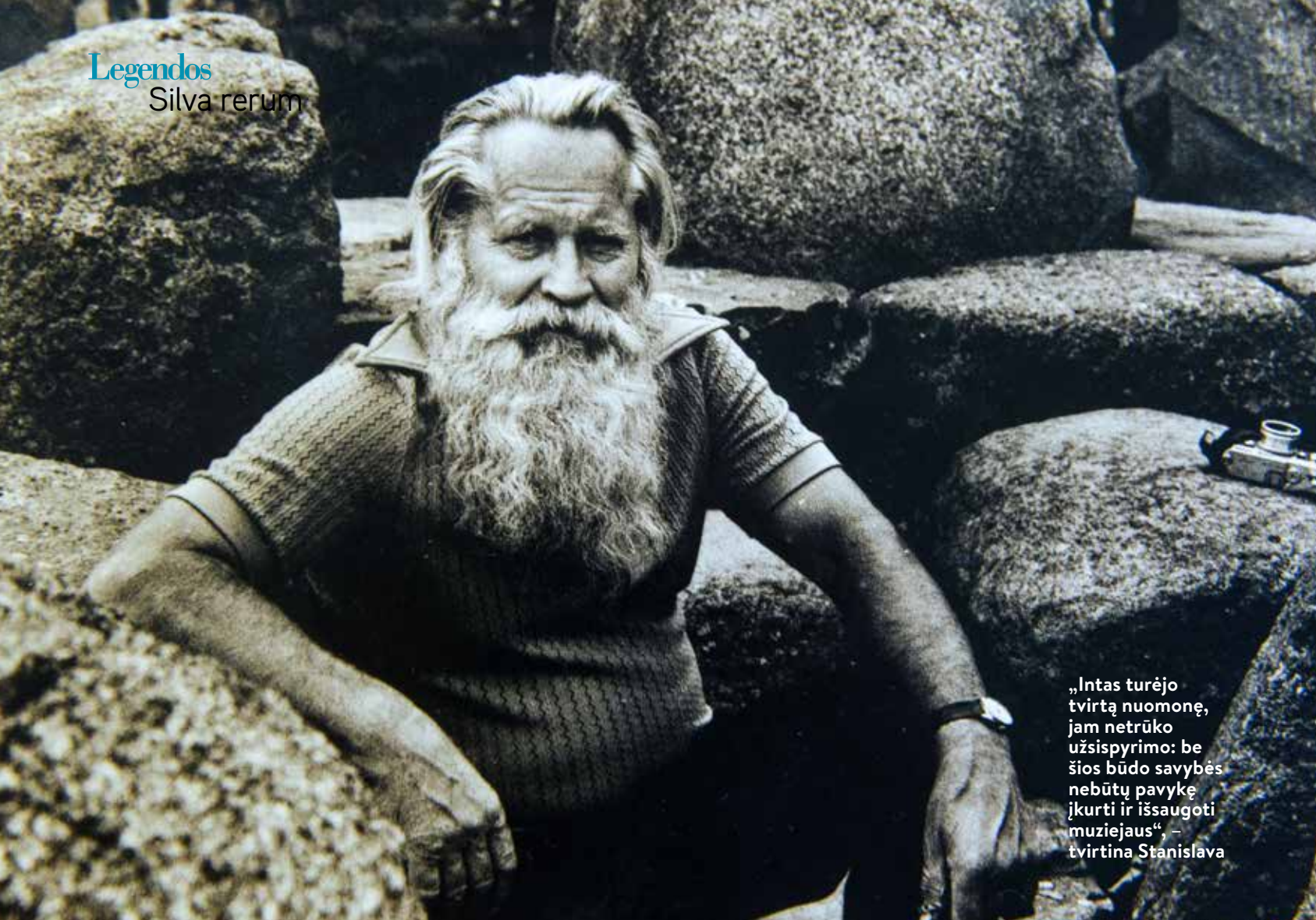
Respublikinio Vaclovo Into akmenų muziejaus nuotraukos

unikalių akmenų muziejumi. Vaclovas Intas, paskirtas muziejaus direktoriumi, šias pareigas ėjo iki 2000-ųjų. Nors labai mėgo akmenis, jų sandaros medikas nelabai suprato, juokaudavo, kad tarp Lietuvos geologų yra laikomas geriausiu gydytoju, o tarp gydytojų – geriausiu geologu.

DAUG MĪSLIŲ JUOSE MAČIAU...

„Kai daktaras Intas pradėjo kalbinti, kad ateičiau dirbti, muziejus veikė šešerius metus, bet jau buvo pasikeitusios penkios buhalterės, – pasakoja Stanislava Kačinskienė. – Galvojau, niekas ten neužsibūna, nes, matyt, labai sunkus darbas arba nesukalbamas tas daktaras – Mosėdyje jį visi vadino keistuoliu. Tačiau mano vaikai buvo nedideli, susigundžiau darbu arčiau namų ir čia esu jau trisdešimt šešerius metus...“

Nors į muziejų atėjo tvarkyti buhalterijos, tuos penkiolika metų, kai dirbo su Intu, Stanislava dienomis vesdavo ekskursijas, o dokumentus tvarkydavo vakarais namuose, nes muziejuje trūko darbuotojų. „Tai – ne geologijos, o akmenų muziejus. Noriu, kad pasakotumėte muziejaus istoriją, apie akmenis tegul kalba specialistai“, – prisimena savo vadovo prašymą. ▶

„Intas turėjo tvirtą nuomonę, jam netrūko užsispyrimo: be šios būdo savybės nebūtų pavykę įkurti ir išsaugoti muziejaus“ – tvirtina Stanislava

Inia apie neregėtą muziejų greitai pasklido po Lietuvą ir toli už jos ribų. Čia atvažiuojantys žmonės norėdavo pamatyti ne tik akmenis, bet ir tos įdomios vietos įkūrėją. Tačiau Vaclovas Intas buvo žemaitiškai užsispyręs ir labai užsiėmęs – nebuvo linkęs su turistais leisti į ilgas kalbas. Iš artimesnių bendraminčių, su kuriais palaikydavo ryšį, buvo netoliese, Gargždėleje, gyvenęs menininkas, akmentašys Vilius Orvidas, iš Klaipėdos į Mosėdį atvažiuodavo tautodailininkas Vytautas Majoras.

„Jis retai kalbėdavosi ir su žurnalistais, – prisiminimais dalijasi Stanislava. – Kai kartą šie jo paklausė, kodėl pamilo akmenis, daktaras atsakė: „Nežinau. Buvau pašėlęs dėl tų akmenų, labai daug mįslių juose mačiau.“

Vaclovui Intui rūpėjo ne tik rieduliai, bet ir visos Žemės sandara. Vanduo, akmenys, augalai jam buvo tarsi viena stichija, kuri visu grožiu suskambo aplink jo namus įkurtoje egzotiškos gamtos oazėje ir pačiame miestelyje. Jis be galo mėgo keliauti ir niekada negrįždavo tuščiomis: parsiveždavo akmenų, smėlio, įdomesnių augalų, sėklų, daigų. „Ne kartą keliavau po Krymą, Karpatus, Kaukazą, Kopet Dago kalnus, Karakumų dykumą, Tian Šanio, Fanų, Pamyro bei Altajaus kalnus. Aplankiau Sibirą, Usūrio taigą, Vladivostoką, Sachaliną, Kurilų salas, Kareliją, Kamčiatką, – rašė savo prisiminimuose. – Iš Altajaus paštu persiunčiau trisdešimt keturis siuntinius su augalais. Iš visų vietų parvežti augalai jau puošia Mosėdžio parkus, aikštes, sodybas.

Visose gražiausiose mūsų respublikos ir Latvijos sodybose rasime augalų iš Mosėdžio. Ambulatorijos darbuotojų dėka sukurtas turtingiausias medelynas respublikoje. Dabar čia priskaitoma daugiau kaip tūkstantis trys šimtai augalų rūšių. Mano tikslas nėra konkuruoti augalų gausumu su botanikos sodais. Renku tik tuos, kurie dekoratyvūs, kurie tinka sodyboms, parkams puošti ir kurie atlaiko mūsų klimatą. Mūsų tvenkiniuose auga vienuolikos rūšių vandens lelijų, žydinčių visomis spektro spalvomis. Jos gautos Taškento, Suchumio, Maskvos, Jaltos, Dušanbė ir Kauno botanikos soduose. Ši vandens lelijų kolekcija yra gausiausia Tarybų Sąjungoje.“

UNIKALUS MUZIEJAUS UNIKALUS DIREKTORIUS

Gali pasirodyti, kad Vaclovui Intui kurti muziejų buvo paprasta, tačiau teko nuolat kovoti, kad kūrinys, į kurį sudėjo visą širdį, nebūtų prijungtas prie didesnių muziejų ar parkų. Tik rengiantis minėti jo aštuoniasdešimtmetį, bendražygiams pavyko pasiekti, kad muziejus išliktų savarankiškas ir šiam būtų suteiktas įkūrėjo vardas. Kaip reagavo daktaras Intas? „Jis žinojo, kad to siekiame, bet nebuvo tikras, kad pavyks, – prisimena Stanislava. – Aštuoniasdešimtmetis buvo labai gražus: vaikai jį papuošė smokingu, į šventę atvežė limuzinu. Tuomet jis jau sunkiai vaikščiojo, bet nušvito, kai buvo atidengta lenta su nauju pavadinimu, kuriame buvo ir jo pavardė.“

Restauruotame vandens malūne įrengtoje kamerinėje ekspozicijoje – iš įvairių pasaulio vietų atkeliavusios uolienos

Vaclovas Intas buvo labai kuklus, neturėjo automobilio, nesistatė namo – įsikūrė pagalbinėse patalpose šalia ligoninės. „Nemėgo ir gražiai rėdytis, visada atrodė itin paprastai, į aprangą nekreipė dėmesio. Kai važiuodavome tvarkyti reikalų į Klaipėdą ar Vilnių, dažniausiai vilkėdavo gėlėtus krimplino marškinius, chaki spalvos kelnes arba Aplinkos apsaugos ministerijos duotą uniformą, – pasakoja Stanislava. – Dar turėjo dvejus kaliošus. Vienus – darbinius, o kitus, su raudonais raišteliais, išėginius. Vasarą prie akmenų dažnai darbuodavosi mūvėdamas tik šortus. Muziejaus lankytojai, pamatę iki pusės nuogą barzdotą vyrą, minantį dviratį, negalėdavo patikėti, kad tai – svarbiausias šios vietos žmogus. Jiems atsakydavau, kad jis – unikalaus muziejaus unikalus direktorius. Per visus metus, kiek teko kartu dirbti, tik du sykius esu mačiusi jį gražiai apsirengusį: kai per aštuoniasdešimtmetį vaikai papuošė smokingu ir – su juodu gražiu kostiumu, lydimą į paskutinę kelionę...“

Reikėtų nepamiršti, kad akmenų kolekcininkas pirmiausia buvo vidaus ligų gydytojas. Iš atokiausių kaimelių žmonės pas jį veždavo sergančius vaikus, juos jis dažnai rekomenduodavo gydyti liaudiškais priemonėmis, paties ruoštomis arbatomis.

Iki šiol šiame muziejuje dirbanti Stanislava Kačinskienė nesupyko, kai vienas svečias ją pavadino Akmenų ragana

Daktaro namų aplinka – taip pat išskirtinė

Respublikinio Vaclovo Into akmenų muziejaus ir Butauto Barausko nuotraukos

Muziejaus lankytojai, pamatę iki pusės nuogą barzdotą vyrą, minantį dviratį, negalėdavo patikėti, kad tai – svarbiausias šios vietos žmogus.

Tik po darbo ambulatorijoje, gydytojo chalata pakeitęs į sportines kelnes ir kaliošus, jis visa galva pasinerdavo į akmenų ir parko reikalus. Ne pirštu rodė kitiems, ką daryti, o pasiėmęs kastuvą plušėjo kartu. „Nemėgo daktaras Intas ponų, nesikloniojo jiems, – pasakoja daug metų kartu dirbusi moteris. – Jau geriau prisėdavo išgerti alaus su paprastu žmogumi nei su koku nors aukštas pareigas einančiu valdininku.“

Jis turėjo tiek reikalų, kad pasirūpinti savo sveikata nelikdavo laiko. „Dar tada, kai jautėsi stiprus, skųsdavosi, kad skauda kelį. Sakydavo, kad reikia keisti girnelę, bet nieko nedarė. Jis patyrė tris insultus, po jų kojos būklė tik blogėjo, – prisimena Stanislava. – Po dviejų insultų daktaras Intas jau sunkiai tardavo žodžius. Mes suprasdavome, ką nori pasakyti, bet kai pats nuvažiuodavo į ministeriją Vilniuje, kalbėti būdavo per sunku. Todėl iš anksto aptardavome, ką norime pranešti, ko prašyti, ir ministerijoje kalbėdavau aš, o jis pritariamai linksėdavo galva.“

Into laikais muziejus
neturėjo ribų, nes
daktarui rūpėjo visas
Mosėdis. Oficialiai
parkas tuomet užėmė
aštuonis hektarus,
dabar – keturiolika

Butauto Barausko nuotrauka

NEPRIPRASKIME PRIE STEBUKLŲ

Nestandartinio žmogaus nestandartinis buvo ir asmeninis gyvenimas. Jo žmona Jadvyga Danutė turėjo dvi mergaites iš pirmosios santuokos. Violeta ir Jolanta tapo Vaclovo dukromis. Jiedviem gimė dar viena mergaitė, kurią pavadino Danute. Tačiau iš ligoninės Vaclovas ir Jadvyga Danutė grįžo su dviem naujagimiais – įsisūnijo ten motinos paliktą berniuką, jam suteikė Vaclovo vardą ir visada vadino Vaciuuku. „Dabar turiu labai gražią žmoną ir nepaprastai puikius keturis vaikus. Paskutiniai du – dvynukai, kurie dar vos vaikšto, bet puikiai derinasi prie akmenų“, – Vaclovas Intas savo dienoraščiuose džiaugėsi šeima. Vėliau susilaukė dukros Onutės, kuri suaugusi pakeitė vardą – tapo Ieva.

Stanislava su daktaru dirbo viename kabinete. Jos akyse augo akmenų muziejaus įkūrėjo vaikai. „Atsimenu, po pamokų jie atbėgdavo į muziejų, sutūpdavo tėčiui ant kelių ir prašydavo pinigų saldainiams ar bandelėms. „O kiek jum rek?“ – šis žemaitiškai klausdavo ir nusi-juokdavo. Jų ryšys buvo labai šiltas, buvo matyti, kad ir vaikai tėtį labai myli.“

Jis stengėsi juos gražiai auklėti, namuose pratinti prie tvarkos, prie darbų. Nuo mažens imdavo kartu į keliones. Stengėsi, kad vaikai pamiltų akmenis, kad kuris nors tęstų jo darbą. Danutė ir Vaciuukas buvo įstoję studijuoti geologijos, bet mokslų nebaigė. Dabar visos dukros gyvena užsienyje. Kai grįžta, visada aplanko muziejų ir Stanislavą. Tėvo sodyboje šeiminkauti liko sūnus.

Vaclovo ir Jadvygos Danutės šeima iširo. „Kas ten žino, gal, tiek atidavus akmenims, žmonai meilės liko mažiau? Man atrodo, kad visgi ją labai mylėjo, nes kuris gi du sykius skirtųsi ir tą pačią moterį vėl vestų, – svarsto Stanislava. – Galutinai jiedu išsiskyrė tik iš trečio karto.“

Muziejaus kolektyvui daktaras buvo ir draugas, ir tėvas. Prie progos mėgo visus pavaišinti, o jei kam nutik-

davo bėda, iš savo atlyginimo stengdavosi paremti. „Jis mokėjo vienyti žmones. Buvo nuoširdus, nelaiškė pykčio. Be to, turėjo puikų humoro jausmą, mėgo krėsti pokštus: kartais kokiam kolegai surišdavo palto rankoves ar į rankinę prikraudavo akmenų“, – Stanislavai atmintyje atgyja daugybė ir liūdny, ir linksmy prisiminimų.

2000 metais, dėl vis prastėjančios sveikatos daktarui Intui paliekant muziejų, bendradarbiai jį karūnavo Akmenų karaliumi. Savo direktoriaus nepamiršo ir vėliau: padėdavo tvarkyti sodybą, sveikindavo per gimtadienį – lapkričio 14-ąją. „Paskutiniais gyvenimo metais, kai aplinkui būdavo daugiau žmonių, jis būdavo labai nešnekus, bet kai šie išsiskirstydavo, iš dūšios pasikalbėdavome daugiau, – pasakoja Stanislava. – Kartą išdrįsau paklausti, kur norėtų savo dvasią pailsinti. Jis tik pirštu mostelėjo į tą pusę, kur galėtų būti amžinojo poilsio vieta. Vaikai išpildė jo prašymą – į paprastą akmenį įsodinta urna su Mosėdžio puoselėtojo pelenais buvo palaidota sodyboje.

Vaclovas Intas užgeso 2007-ųjų lapkričio 19-ąją, praėjus penkioms dienoms po aštuoniasdešimt antrojo gimtadienio.

Kasmet tądien prie kiekvieno parko akmens uždegamos žvakutės – taip paminima muziejaus įkūrėjo mirties data. „Paskutiniais metais jis dažnai sakydavo, kad bijo mirti. Aš tylėdavau ir laukdavau, ką toliau tars. Galvodavau, gal bijo mirti, nes serga. O jis sakydavo, jog nerimauja, kad po jo mirties muziejus bus pamirštas, – prisimena Stanislava. – Todėl iki šiol dėkoju visiems, kurie čia užsuka, visus raginu grįžti dar sykį ir atsivežti draugus, gimines. Tai daktarui Intui – didžiausia dovana. Tie akmenys bus gyvi, kol bus lankomi. Kaip sakydavo Intas, ne pripraskime prie stebuklų, o jais stebėkimės, didžiukimės. Jei ne tie akmenys, argi Mosėdis, Skuodo rajonas būtų tokie garsūs?“ ■